

Blog 1 – Verbazing

Mijn fascinatie voor het thema van mijn onderzoek – in de volksmond ‘leiderschap in de kerk’ – begon met verbazing. Toen ik me begon te verdiepen in dit onderwerp stuitte op de ‘crisis van het ambt’ in de kerk. Ik kan me nog goed een zinssnede herinneren uit het rapport van de commissie Van Ruler/Dokter, dat werd uitgegeven door de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk. In 1965 – nu een kleine zestig jaar geleden – werd het volgende geschreven:

‘Er zijn tegenwoordig niet weinigen, die van mening zijn, dat ambt en ambtelijkheid, kortom het institutaire, een verhindering zijn voor de doorwerking van het evangelie in de wereld van nu. De moderne mens zou er door worden afgestoten; hij moet Christus leren kennen door het zijn en het eenvoudige getuigenis van de christenen. Van alle onzekerheden en vragen betreffende het ambt, grijpt deze negatieve beoordeling waarschijnlijk het diepst in. Velen, die ongetwijfeld de noodzaak van een radicale vernieuwing van het kerkelijk leven erkennen, vragen zich met zorg af of het afwijzen en prijs geven van ambt en instituut, zonder dat er veel concreets en positiefs voor in de plaats wordt gesteld, in zijn consequenties niet een schade zal toebrengen aan het werk van Christus, die moeilijk meer zal zijn te herstellen. De Hervormde Kerk zal zich ernstig met deze zaak moeten bezig houden’.

Ik was verbaasd... En uit verbazing rezen de vragen zich aaneen. Hoe komt dit? Welke oorzaken liggen hieraan ten grondslag? Wat betekent dit voor leiderschap in de kerk? Hoe verhoudt zich dit tot bijbels-theologische principes? En vele andere vragen.

In een studierapport over het ambt, eveneens uitgegeven door de Generale Synode van de Nederlands Hervormde Kerk, uit 2013 werden de knelpunten en vragen rondom het ambt gepresenteerd. Dit rapport kreeg de veelzeggende titel ‘Wat is er aan de hand met het ambt?’ mee. Overigens een titel die in 1969 al afgedrukt werd op een studierapport. Wat is er aan de hand met het ambt? De commissie komt in 2013 tot zeven vragen en knelpunten, die ik letterlijk weergeef:

1. Er zijn predikanten die moeite hebben met de officiële ambtsvisie van de Protestantse Kerk, met name waar sprake is van het verrichten van een dienst ‘van Christuswege’ met als doel de gemeente ‘bij het heil te bepalen’. Is dit niet erg hoogdravend? Is het niet beter het ambt van predikant ‘functioneel’ op te vatten en het te beschouwen als een ‘gewoon beroep’.
2. Bij veel ambtsdragers overheerst het gevoel dat zij net zo goed als andere leden van de gemeente ‘iets doen’ voor de kerk. Waarom dan in het ene geval wel van een ambt wordt gesproken en in het andere geval niet, is niet duidelijk. Als dat alleen in het ‘leiden’ van de gemeente zit, zou het dan niet beter zijn om dit door een groepje goede bestuurders te laten doen? En waarom moet je die dan ambtsdragers noemen?
3. Anderen, die een sterk besef hebben van het bijzondere van het ambt, zien er tegenop een ambt te bekleden. Zij voelen zich daar niet voldoende voor toegerust of geschikt.
4. Moeite met het ambt kan ook voortkomen uit het feit dat er in veel gemeenten nauwelijks voldoende ambtsdragers te krijgen zijn. Dit komt soms door de termijn (vier jaar je binden is lang), soms door de idee dat dit vooral veel vergaderen betekent en mede daarom veel tijd vraagt.
5. Het probleem met het ambt kan ook opkomen, omdat het ambt misschien wel past bij een kerk in een gevestigde situatie, maar niet of nauwelijks bij de kerk in een missionaire situatie. Moeten pioniersplekken wel opgezadeld worden met de gebruikelijke ambtspraktijk?

6. Weer anderen zetten een vraagteken bij de drieslag van predikant, ouderling en diaken. Is er niet veeleer één ambt, waarbij er weliswaar onderscheiden taken zijn, maar zonder dat dit tot de genoemde drieslag moet leiden. Of juist omgekeerd: waarom zou je niet ruimte moeten scheppen voor nog andere ambten dan de drie in onze kerk bekende?
7. Ook in de samenleving staat de idee van een ambtsdrager ter discussie. Het instituut dat iemand een ambt toevertrouwt staat onder druk door individualisering. Ook de duur van de ambtsperiode staat op gespannen voet met de democratische eis je voortdurend te moeten legitimeren.

Ik heb de knelpunten en vragen gelezen en herlezen. En er vele vragen aan toegevoegd. De belangrijkste persoonlijke vraag was wel: Waarom herken ik dit niet binnen mijn eigen kerkelijke gemeente? Heb ik een blinde vlek? Zitten er andere mensen? Hebben cultureel-maatschappelijke ontwikkelingen geen invloed op de reformatorische kerken? Waarom is dit thema geen issue op synodes of in kerkelijke werkgroepen? En in andere kerkgenootschappen al tientallen jaren wel?

Kortom: verbazing alom. En nieuwsgierigheid... Om op allerlei vragen te zoeken naar antwoorden. Die zoektocht is enkele jaren geleden begonnen en nog lang niet ten einde. Maar wat is het leerzaam om vanuit verbazing te zoeken naar antwoorden in de Bijbel, in de kerkgeschiedenis, in de kerkorde, in allerlei publicaties over cultureel-maatschappelijke ontwikkelingen en in de vertrouwde management- en leiderschapstheorie. Ik hoop je via deze blogs mee te nemen in deze ontdekkingsstocht, op zoek naar antwoorden.

Dick Both – augustus 2024